

RAZLIČITI OBLICI NAKNADA ŠTETE SUDSKIM PUTEM ZBOG USMRĆENJA BLISKE OSOBE U HRVATSKOJ

Tino Bego, Tanja Vukov ¹

UVOD

Smatramo bitnim upozoriti kako brojni članovi obitelji žrtava ratnih zločina nisu dobili ni moralnu (počinitelji nisu kazneno odgovarali) niti materijalnu zadovoljštinu (većina je izgubila parnice za naknadu štete protiv Republike Hrvatske).

Republika Hrvatska je putem triju zakona pokušala riješiti pitanje odgovornosti za štetu nastalu tijekom Domovinskoga rata,² no u tom pokušaju nije uspjela jer su brojni članovi obitelji žrtava izgubili parnice za naknadu štete te su dužni plaćati visoke troškove parničnog postupka. Neki od analiziranih sudskih predmeta još nisu pravomoćno okončani.

U praksi stvorenoj primjenom zakona³ koji je donio Hrvatski sabor u srpnju 2003. godine žrtve i njihove obitelji vrlo teško i sporo dolaze do pravde. U nastavku teksta iznijet ćemo detaljnu analizu donesenih zakona.

Brojni oštećenici nisu dobili zadovoljštinu putem kaznenog postupka jer počinitelji zločina do danas nisu kažnjeni⁴. Mnogima koji su sudskim putem tražili naknadu počinjene im štete, u parničnom su postupku odbijeni tužbeni zahtjevi te su im dosuđeni veliki sudski troškovi (Tadić, Teršelič, Đokić-Jović, 2009 56-57) zbog kojih su protiv njih pokrenuti ovršni postupci.⁵

I ako je donesena kaznena presuda, sudovi su u većini slučajeva dosuđivali naknadu štete tužiteljima.⁶

ZAKONSKA REGULATIVA

1. U razdoblju od 8. listopada 1991. do veljače 1996. Republika Hrvatska odgovarala je za svu štetu (imovinsku i neimovinsku) koja je proizašla iz terorističkih akata na temelju članka 180. Zakona o

---

¹ Tino Bego i Tanja Vukov su monitori suđenja za ratne zločine u zajedničkom timu *Documente*, Centra za mir, nenasilje i ljudska prava i Građanskog odbora za ljudska prava

² **Zakon o obveznim odnosima**² („Službeni list SFRJ“ broj 29/78, 39/85, 57/89 i NN broj 53/91, 73/91, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01), Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (NN broj 117/03), Zakon o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (NN broj 117/03).

³ Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (NN broj 117/03), Zakon o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (NN broj 117/03).

⁴ Od 703 zločina prijavljena Državnom odvjetništvu Republike Hrvatske 402 postupka su još uvijek u predistražnoj fazi i vode se protiv nepoznatih počinitelja.

⁵ Na što u svojem godišnjem izvještaju upozoravaju i monitori suđenja za ratne zločine (*Praćenje suđenja za ratne zločine*, 2009: 19), www.centar-za-mir.hr i www.documenta.hr

obveznim odnosima⁷ („Službeni list SFRJ“ broj 29/78, 39/85, 57/89 i NN broj 53/91, 73/91, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01, u nastavku teksta ZOO).

2. Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, NN 33/02 (Zakon o dopunama zakona o obveznim odnosima, NN 112/99), uvodi novi članak 184a kojim se prekidaju postupci koji se vode protiv Republike Hrvatske radi naknade štete koju su uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u svezi s obavljanjem vojne ili redarstvene službe tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. prekidaju⁸

2. U razdoblju od veljače 1996. do 31. srpnja 2003. po sili zakona (*ex lege*) bili su prekinuti svi postupci radi naknade štete pokrenuti na temelju navedenog članka 180. ZOO-a.

3. Hrvatski sabor je 14. srpnja 2003. donio tri zakona, na osnovi kojih su nastavljene prekinute odštetne parnice. Nakon 31. srpnja 2003. primjenjuju se:

a) Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (NN broj 117/03, u daljnjem tekstu ZOŠT), stupio na snagu 31. srpnja 2003.

b) Zakon o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata (u daljnjem tekstu ZORH) Hrvatski sabor usvojio je ovaj zakon na sjednici 14. srpnja 2003. (NN broj 117/03).

S obzirom na navedene analizirane zakone te njihovo vremensko važenje, prvenstveno se osvrćemo na Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (u daljnjem tekstu ZOŠT) i Zakon o odgovornosti Republike Hrvatske za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom domovinskog rata (u daljnjem tekstu ZORH). Člankom 10. ZOŠT-a i čl. 4. ZORH-a propisano je da se sudski postupci prekinuti stupanjem na snagu Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima (N/N broj 7/96) nastavljaju po odredbama ZOŠTA (radi se o *ex lege* nastavljanju prekinutih postupaka).

Odgovornost za ratnu štetu

• Pojam "ratne štete" u naš pravni sustav uvodi **Zakon o utvrđivanju ratne štete (NN broj 61/91, 70/91, Uputa za primjenu Zakona o utvrđivanju ratne štete NN broj 54/93)**.

Ratnom štetom smatra se šteta koju je učinio neprijatelj, ilegalne skupine, legalna tijela RH, kao i saveznici navedenih skupina i tijela, ako je posredno ili neposredno nastala u vrijeme od 15. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. štetu su utvrđivale republička, općinska ili posebna komisija za popis ratnih šteta.

Svrha ZURŠ-a nije bila regulirati pitanje odgovornosti i naknade štete, nego utvrđivanje same štete. Dakle, ponovno je ostala pravna praznina, jer nedostaju dva važna elementa – tko je odgovoran i tko je tu štetu dužan nadoknaditi.

• U **Zakonu o obveznim odnosima (ZOO)** ne spominje se pojam ratne štete, niti odgovornost RH za nju, nastalu u razdoblju od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. Naime u čl. 180. st. 1. regulirana je odgovornost za štetu nastalu zbog akata nasilja ili terora te prilikom javnih demonstracija i

⁷ Za štetu nastalu smrću, tjelesnom povredom ili oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičke osobe zbog akata nasilja ili terora te prilikom javnih demonstracija i manifestacija odgovara društveno-politička zajednica čiji su organi po važećim propisima bili dužni spriječiti takvu štetu.

⁸ Članak 184a.

(1) Postupci koji se vode protiv Republike Hrvatske radi naknade štete koju su uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u svezi s obavljanjem vojne ili redarstvene službe tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. prekidaju se.

(2) Postupci iz stavka 1. ovoga članka nastaviti će se nakon donošenja posebnog zakona kojim će se urediti odgovornost za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom Domovinskog rata.

Odgovornost Republike Hrvatske za štetu nastalu u bivšoj SFRJ za koju je odgovarala bivša SFRJ.

manifestacija, i to tako da je za takvu štetu odgovarala društveno-politička zajednica čiji su organi po važećim propisima štetu bili dužni spriječiti.

Ovakva situacija trajala je do stupanja na snagu Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima (NN broj 7/96) i Zakona o dopunama ZOO-a (NN broj 112/99)⁹ u kojem se novim čl. 184. propisuje da se *ex lege* prekidaju postupci koji se vode protiv Republike Hrvatske radi naknade štete koju su prouzročili pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u inkriminiranom razdoblju bez obzira radi li se o ratnoj šteti ili ne. Kao kriterij je uzimano samo razdoblje štetnog djelovanja te da se ono dogodilo bilo u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u vezi s njom.

• **Zakonom o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija** (u nastavku teksta ZOŠT), čl. 10. određeno je da se *ex lege* prekinuti postupci nastavljaju po odredbama toga zakona.¹⁰

Navedeni Zakon u čl. 2. propisuje da Republika Hrvatska odgovara za štetu počinjenu aktima terora i drugim aktima nasilja poduzetim s ciljem teškoga narušavanja javnoga reda zastrašivanjem i izazivanjem osjećaja nesigurnosti građana te zbog demonstracija i drugih oblika masovnog izražavanja raspoloženja na javnim mjestima. Člankom 1. st. 2. definirano je da se akt nasilja izvršen u pravilu iz političkih pobuda s ciljem izazivanja straha, užasa i osobne nesigurnosti građana smatra terorističkim aktom.

Ističemo da ZOŠT obiluje značajnim nejasnoćama koje su ostavljene na rješavanje sudskoj praksi. Naime člankom 7. st. 1. ZOŠTA-a propisano je da oštećenik ima pravo samo na naknadu *one štete koja je posljedica smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja*, dok je člankom 8. propisano da se *materijalne štete zbog uzroka navedenih u zakonu nadoknađuju na teritoriju cijele RH*, u obliku obnove oštećenih ili uništenih materijalnih dobara u skladu s odredbama Zakona o obnovi.

Dakle, iz navedenih odredaba ostaje otvoreno pitanje odgovara li država za materijalnu štetu koje je nastala kao posljedica smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja, s obzirom na to da Zakon o obnovi ne regulira popravak takve štete.

Čl. 1. st. 1. ZOŠT-a, koji propisuje da država odgovara i za štetu počinjenu „drugim aktima nasilja poduzetim s ciljem teškog narušavanja javnog reda zastrašivanjem i izazivanjem osjećaja nesigurnosti građana te uslijed demonstracija i drugih oblika masovnog izražavanja raspoloženja na javnim mjestima“.

Kako je riječ o odredbama koje ostavljaju vrlo široke mogućnosti tumačenja i koje mogu obuhvatiti širok spektar štetnih događaja, smatramo da je zakonodavac trebao ipak preciznije definirati o kojim se štetnim uzrocima radi.

Možemo zaključiti kako je država dužna oštećeniku naknaditi štetu (materijalnu i nematerijalnu)¹¹ koja je posljedica smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja te primjenom Zakona o obnovi popraviti običnu štetu na materijalnom dobru nastalu zbog terorističkog akta, ako se radi o nekom od materijalnih dobara iz čl. 3. st. 1. Zakona o obnovi.¹²

Naime u praksi se pojavljuje problem distinkcije između akta terora s jedne strane te običnih štetnih akata i ratne štete nakon što se utvrdi da štetu nisu uzrokovale oružane strane ili redarstvene snage Republike Hrvatske. U navedenoj situaciji tužitelji se mogu nadati naknadi štete od države samo pozivom na ZOŠT, tvrdeći da se radi o terorističkom aktu.

⁹ Zakon o izmjeni Zakona o obveznim odnosima (NN broj 7/96) čl. 2.

„Postupci za naknadu štete pokrenuti po odredbama čl. 180. Zakona o obveznim odnosima prekidaju se.

Postupci iz st. 1. ovog članka nastaviti će se nakon što se donese poseban propis kojim će se urediti odgovornost za štetu nastalu uslijed terorističkih akata.“

Zakon o dopunama ZOO-a (NN broj 112/99) stupio je na snagu 6. studenoga 1999.

¹⁰ Stupio na snagu 31. srpnja 2003. (NN 117/03).

Čl. 10. „Sudski postupci radi naknade štete prekinuti stupanjem na snagu Zakona o izmjeni Zakona o obveznim odnosima (NN broj 7/96) nastaviti će se po odredbama ovoga Zakona.“

¹¹ Tim više jer ZOŠT u čl. 7. st. 1. spominje štetu, pa možemo protumačiti da se odnosi na materijalnu i nematerijalnu štetu.

¹² Članak 3. st. 1. Zakona o obnovi glasi: Objekti obnove su uništena ili oštećena materijalna dobra kao što su stambene i gospodarske zgrade, objekti i uređaji komunalne infrastrukture i objekti javne namjene te kulturna dobra i prirodne vrijednosti.

U svim do sada pregledanim odlukama Republika Hrvatska je osporavala navedenu tvrdnju, navodeći da se radi o *običnoj šteti*, a ne terorističkom aktu.

• Osnovna funkcija **Zakona o odgovornosti RH za štetu uzrokovanu od pripadnika hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga tijekom domovinskog rata (ZORH)** precizno je definiranje pojma i sadržaja ratne štete. On na negativan način definira za koju štetu RH odgovara.¹³ Isti zakon primjenjuje se za razdoblje od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996.

Njime su rješenjem sudova *ex lege* nastavljani postupci protiv Republike Hrvatske, prekinuti stupanjem na snagu Zakona o dopunama ZOO-a.

Oboriva presumpcija ratne štete – prekomjerni teret dokaza na strani tužitelja

Zakonom je postavljena oboriva presumpcija ratne štete po kojoj se pretpostavlja da je ratna šteta ona šteta koju su tijekom Domovinskoga rata (17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996.) uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u vezi s obavljanjem vojne ili redarstvene službe, ako je počinjena u vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih borbenih akcija.

Takvom zakonskom odredbom se uvelike **smanjuje oštećenikova šansa da uspije u parnici** protiv države radi naknade štete, budući da na njemu leži teret dokazivanja. Naime tužitelji najčešće ne raspolažu podacima na temelju kojih bi uopće mogli predložiti dokaze s pomoću kojih bi se moglo utvrditi što se dogodilo i u kakvim je okolnostima došlo do štete, a što je za posljedicu imalo odbijanje tužbenog zahtjeva od strane suda primjenom čl. 221a ZPP-a. Presumpcija o ratnoj šteti vrijedi ako su ispunjena dva kumulativna objektivna uvjeta, odnosno ako je djelovanje počinjeno u vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih borbenih akcija, dok suprotno treba dokazivati tužitelj, što nije dobro zakonsko rješenje prema primjerima u praksi te bi se na temelju toga dalo zaključiti da bi teret dokaza u odnosu na navedena dva uvjeta trebao ležati na državi.

Naime prema redovitom tijeku stvari, teret dokazivanja bio bi na RH, a u skladu s općim pravilom iz čl. 219. st. 1. ZPP¹⁴ i čl. 154. st. 1. ZOO-a.¹⁵

Smatramo bitnim upozoriti kako jedino što razlikuje **ratnu štetu** od ostalih šteta jest uzrok koji je doveo do njezina nastanka, a zakonski popis uzroka koji dovode do štete koja se smatra ratnom nije taksativno naveden, stoga je ostavljen prostor sudskoj praksi da i neki drugi uzrok štete, ovisno o okolnostima konkretnog slučaja, podvede pod pojam ratne štete za koju Republika Hrvatska ne odgovara.

Prvostupanjski sudovi zanemarili su okolnosti pod kojima je došlo do štetne radnje, a koje su mjerodavne za pravnu prosudbu je li u pojedinom slučaju riječ o ratnoj šteti, a s time u vezi i da li Republika Hrvatska odgovara za ratnu štetu i po kojim propisima.

Nakon napravljene analize uvodno navedenih zakona razvidno je kako o navedenom nisu vodili računa ni drugostupanjski sudovi prilikom odlučivanja o žalbama tužitelja, kao ni Vrhovni sud RH, odlučujući o revizijama koje su podnijeli tužitelji.

Posebni propisi ZORH-a i ZOŠT-a u praksi su se pokazali nedorečenima i nejasnima vezano za problematiku odštetne odgovornosti RH.

Mišljenja smo da je s nekoliko članaka uistinu teško precizno i jasno urediti problematiku odštetne odgovornosti RH i pod opće propise podvesti toliko različitih životnih situacija do kojih je dolazilo ranih 1990-ih.

¹³ Čl. 1. ZORH; Ovim se Zakonom uređuje odgovornost Republike Hrvatske za štetu koju su tijekom domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u vezi s tom službom.

¹⁴ ZPP čl. 219. st. 1. Svaka stranka dužna je iznijeti činjenice i predložiti dokaze na kojima temelji svoj zahtjev ili kojim pobija navode i dokaze protivnika.

¹⁵ ZOO čl. 154. st. 1. Tko drugom uzrokuje štetu, dužan je naknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje.

Zbog toga se u praksi pojavilo niz nedoumica i graničnih slučajeva, što je rezultiralo dugotrajnim parnicama koje su još u tijeku, kao i stvaranjem sudske prakse nepovoljne po tužitelje na način da su donesene presude kojima se odbijaju tužbeni zahtjevi bez prethodno adekvatnog provedenog parničnog postupka, isključujući mogućnost suodgovornosti države za ratnu štetu.

No ZORH pruža pravnu osnovu za kontinuitet sudske prakse koja je vrijedila do prekida postupaka pokrenutih na temelju čl. 180. ZOO-a te donosi bitnu novinu u pogledu tereta dokazivanja koji je u značajnom dijelu prebačen na oštećenika.

Naknada štete

Radi lakšeg razumijevanja navedenog, iznijet ćemo kratko zakonsku regulativu materije naknade štete. Dakle, materijalna šteta spada u granu građanskog prava i regulirana je prvenstveno zakonima o obveznim odnosima (N/N broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96, 112/98, 35/05, 41/08, 63/08)¹⁶.

S obzirom na velik broj izmjena i dopuna navedenog zakona, a poglavito na veliku promjenu u dijelu o naknadi štete, materiju ćemo prikazati u dva dijela:

I. Naknada štete regulirana je starim Zakonom o obveznim odnosima koji se primjenjivao do 1. siječnja 2006. (N/N broj 29/78, 39/85, 57/89, NN 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/99)¹⁷

U navedenom zakonu naknada štete regulirana je člancima 185. – 209., u kojima stoji da se u slučaju smrti, tjelesne povrede ili oštećenja zdravlja naknada određuje, u pravilu, u obliku novčane rente, doživotno ili za određeno vrijeme, dok je u posebnom dijelu regulirano pitanje naknade materijalne štete u slučaju smrti, tjelesne povrede i oštećenja zdravlja te je posebno regulirano nadoknađivanje izgubljene zarade i troškova liječenja i pogreba¹⁸, kao i pravo osobe koju je poginuli uzdržavao¹⁹. Nematerijalna šteta regulirana je člancima 199. – 205., a u čl. 201. st. 1. ZOO-a navedene su osobe koje imaju pravo na novčanu naknadu u slučaju smrti ili teškog invaliditeta, odnosno u slučaju smrti neke osobe sud može dosuditi članovima njezine uže obitelji (bračni drug, djeca i roditelji) pravičnu novčanu naknadu za njihove duševne boli.

II. Naknada štete regulirana novim Zakonom o obveznim odnosima (N/N broj 35/05, 41/08, 63/08), regulirana je glavom IX., odnosno člancima 1154. – 1110. Jedna od većih izmjena u navedenom zakonu odnosi se na definiranje štete, koja je definirana u tri pojma, s tim da je neimovinska šteta po prvi put obuhvaćena definicijom kao povreda prava osobnosti te je posebno navedeno što spada pod povredu prava osobnosti²⁰, a člankom 1100. propisano je da je sud dužan pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade voditi računa o jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom naravi i društvenom svrhom.

---

¹⁶ Članak 1046. ZOO-a glasi: Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).

¹⁷ „Stari“ ZOO primjenjuje se na sve slučajeve koji su predmet navedene analize.

¹⁸ Članak 193. st.1. i 2. ZOO-a glase: (1) Tko uzrokuje nečiju smrt dužan je naknaditi uobičajene troškove njegova pogreba. (2) On je dužan naknaditi i troškove njegova liječenja od zadobivenih povreda i druge potrebne troškove u vezi s liječenjem te zaradu izgubljenu zbog nesposobnosti za rad.

¹⁹ Članak 194. st.1 i 2. ZOO-a glase: (1) Osoba koju je poginuli uzdržavao ili redovno pomagao, a i ona koja je po zakonu imala pravo zahtijevati uzdržavanje od poginulog, ima pravo na naknadu štete koju trpi gubitkom uzdržavanja odnosno pomaganja. (2) Ova se šteta naknađuje plaćanjem novčane rente čiji se iznos odmjerava s obzirom na sve okolnosti slučaja, a koji ne može biti veći od onoga što bi oštećenik dobivao od poginulog da je ostao u životu.

Ističemo da se detaljno analiziranje naknade nematerijalne štete uređeno člankom 1100. ne primjenjuje na postupke koji su tema naše analize jer su svi podneseni prije stupanja na snagu istog.

No Općinski sud u Splitu je u pravnoj stvari tužitelja Ž. B., N. B., D. I., B. B., protiv tužene RH radi naknade neimovinske štete, usvojio njihov tužbeni zahtjev i svakom od tužitelja dosudio iznos od 220.000,00 kuna, odnosno ukupno 880,000 kuna. U ovom predmetu, prema mišljenju suda, nesporna je odgovornost RH za štetu, budući da postoji pravomoćna kaznena presuda iz koje je razvidno da su pripadnici HV-a ubili supruga i oca tužitelja i da su time odgovorni tužiteljima za štetu koju trpe. Sud je prilikom određivanja naknade štete primijenio orijentacijski kriterij koje je VS RH usvojio u odluci 1/03 te ZOO iz 2005. godine²¹ i to članke 1101. i 1103. Navedenim člancima određeno je da u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta neke osobe pravo na pravičnu naknadu neimovinske štete imaju članovi njezine uže obitelji te da obveza pravične novčane naknade dospijeva danom podnošenja pisanog zahtjeva ili tužbe. Sud je primjenu zakona iz 2005. godine, iako je šteta nastala 14. lipnja 1992.²², kaznena presuda je postala pravomoćnom 6. veljače 2007. i tek tada su zapravo tužitelji saznali za osobu odgovornu za štetu, pa su tek tada i ostvarile pretpostavke uz odštetnu odgovornost tužene.²³

Osvrnuli smo se na navedene izmjene da bi upozorili kako obiteljima žrtava ratnih zločina zakonodavstvo RH ni u kojem slučaju ne ide u prilog već naprotiv. Promjene zakona kojima je pravo žrtava, točnije oštećenika prošireno su opet donesene prekasno da bi se mogle primjeniti na slučajeve koji su predmet ove analize.

SUDSKI POSTUPCI ZA NAKNADU ŠTETE

Različite skupine tužitelja tražile su odštetu sudskim putem:

- oštećenici koji su živjeli na područjima pod kontrolom hrvatskih vlasti koji su sudskim putem tražili odštetu u razdoblju od 8. listopada 1991. do veljače 1996., te do studenog 1999. godine prije prekida svih postupaka za naknadu štete po sili zakona.
- oštećenici koji su živjeli na okupiranim područjima i nisu mogli podnijeti tužbu do 15. siječnja 1998. po našem mišljenju ne bi trebali biti u zakašnjenju za podnošenje zahtjeva sve do prošle godine jer u razdoblju završetka mirne reintegracije 1998. članak 180. ZOO više nije bio u primjeni, a drugih propisa nije bilo. Zamjenski propisi doneseni su 2003. godine kada za njih počinje teći zastarni rok.
- oštećenici koji su podnijeli tužbe nakon donošenja zakona 31. srpnja 2003., a kojima se bavimo u analizi koja slijedi.

Prema ZOO-u Zastara ne teče, odnosno nastupa zastoj zastare, između ostalog, za vrijeme mobilizacije, u slučaju neposredne ratne opasnosti ili rata za tražbine osoba na vojnoj dužnosti te za sve vrijeme za koje vjerovniku nije bilo moguće zbog nesvladivih prepreka sudskim putem zahtijevati ispunjenje obveze²⁴.

Prekid zastare nastupa, između ostalog, podnošenjem tužbe i svakom drugom vjerovnikovom radnjom poduzetom protiv dužnika pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja tražbine.²⁵

Naime analizirano je 80 odštetnih postupaka, od kojih se 50 vodi zbog smrti, nestanka ili ranjavanja (a 30 zbog naknade materijalne štete). Članovi obitelji u navedenih 50 slučajeva nasilne smrti u tužbenim

---

²¹ NN 35/05

²² ZOO (NN 35/05) članak 1163. (1) Odredbe ovoga Zakona neće se primjenjivati na obvezne odnose koji su nastali prije stupanja na snagu ovoga Zakona.

²³ Pretpostavke odgovornosti za štetu su: štetna radnja štetnika, šteta, uzročna veza između štetne radnje i prouzročene štete te protupravnost u postupanju na strani štetnika

²⁴ Članak 236. i 237. ZOO

²⁵ Članak 241. ZOO

zahtjevima navode da je uzrok smrti: ranjavanje iz vatrenog oružja²⁶, udarci rukama, nogama i ubodne rane nanese nožem²⁷ ili je osoba nestala i proglašena umrlom, a točan uzrok smrti je ostao nepoznat²⁸. Prema dostupnoj dokumentaciji poznato nam je da su kaznene prijave za ubojstva podnesene u najmanje devet slučajeva. U većini slučajeva riječ je o neistraženim zločinima u predistražnoj fazi za koje se postupci vode protiv nepoznatih počinitelja. Naputkom Glavnog državnog odvjetnika iz rujna 2006. godine sva se neistražena ubojstva iz razdoblja 1991. – 1995. godine vode kao mogući ratni zločini. Naime Glavni državni odvjetnik Mladen Bajić poslao je uputu županijskim državnim odvjetnicima na čijim su se područjima u vrijeme rata događala ubojstva koja do danas nisu razjašnjena, da se sva ubojstva počinjena u ratnim godinama kod kojih nije utvrđen motiv, trebaju tretirati kao ratni zločini kako ne bi nastupila zastara prije nego što se pronađu počinitelji i utvrdi način i motiv ubojstva. Dao je nalog Županijskom državnom odvjetniku u Sisku da se na slučajeve istraga ubojstva Srba u Sisku iz ratnih 1991. i 1992. godine stavi oznaka ratnih zločina, čime je izbjegnuta mogućnost zastare tih slučajeva koja bi nastupila nakon, odnosno 25 godina od dana počinjenja.²⁹ U tijeku devedesetih samo su se rijetki odlučivali na podnošenje kaznene prijave za ratni zločin, dok nakon 2000. godine bilježimo nekoliko kaznenih prijava za ratni zločin.

U tužbenim zahtjevima tužitelji su tužili RH s pravnog osnova:

- naknada materijalne i nematerijalne štete zbog gubitka bliske osobe.

Tužbene zahtjeve prvostupanjski sudovi su odbijali u cijelosti uz naknadu troškova tuženoj RH s obrazloženjem zastare ili ratne štete za koju država Hrvatska nije odgovorna, a koje presude su županijski sudovi potvrđivali u cijelosti, navodeći kako su isti sudovi pravilno proveli postupak u cijelosti.

Primjera radi navodimo predmet tužitelja Stevana Relića, čiji se predmet vodio pred Općinskim sudom u Gvozdu radi nematerijalne štete i materijalne štete – izgradnja nadgrobnog spomenika. U navedenom predmetu prvostupanjski sud odbio je tužitelja s tužbenim zahtjevom u cijelosti uz naknadu troška tuženoj RH u iznosu od 12.500,00 kuna uz obrazloženje zastare te da **je u konkretnom slučaju riječ o ratnoj šteti**, presuda poslovni broj: P-303/04 od 14. studenoga 2005.

Odbijeni tužbeni zahtjevi

---

²⁶ Kao primjer navodimo Ž. B., ubijenu u dobi od 22 godine života. Tužitelji su u tužbenom zahtjevu iznijeli da su 22. kolovoza 1991. pripadnici ZNG-a ušli u selo Trnjane, Mađare, Kinjačku Gornju i Donju, Bestrmu, Blinjsku Gredu, Brđane i druga okolna sela i između 03.00 i 06.00 sati ubili petnaest do dvadeset civila među kojima i Ž. B. (kćer I i II tužitelja). Ubijena je u vlastitoj kući u Trnjanima 50, na način da su pripadnici ZNG-a otvorili puščanu vatru po njezinoj kući u kojoj je ona bila. Izvor: presuda Općinskog suda u Sisku od 7. srpnja 2006., poslovni broj: 745/05.

²⁷ M. B. su 1. travnja 1992. godine oko 2 sata ujutro u selu Kapincima, pokraj Podravske Slatine ubili dvojica pripadnika HV-a obučenih u kompletnu odoru Hrvatske vojske s oznakama. Vojnici su razvalili vrata na kući broj 7 u kojoj je bio pokojnik, star 74 godine. Oni su ga u hodniku kuće izboli nožem u trbuh, posjekli mu lijevu stranu tjemena, a nakon što je pokojnik pružio otpor, srušili su ga na pod te izudarali rukama i nogama po licu i tijelu, nanijevši mu ubodnu ranu trbuha s višestrukim probodom tankog crijeva i presijecanjem krvnih žila, što je prouzrokovalo krvarenje u trbušnu šupljinu. Nadalje, pokojnik je zadobio serijski prijelom rebara od II. do X. na lijevom prsištu s pomakom i prodorom rebara u pluća, te razorom pluća, prijelom VIII. rebra na desnom prsištu s pomakom i prodorom, te razorom desnog pluća, zatim reznu ranu na desnoj strani tjemena, reznu ranu desne šake, nagnječenje s krvnim podljevom obrva i očnih kapaka. Pokojnik je preminuo zbog zadobivenih ozljeda nakon pružene liječničke pomoći od traumatsko-hemoragijskog šoka 4. travnja 1992. godine u Medicinskom centru u Virovitici. Izvor: Presuda Općinskog suda u Osijeku, poslovni broj P-184/07 od 19.1 listopada 2007.

²⁸ Kao primjer navodimo B.M., proglašenog umrlim 13. kolovoza 1999. Kao dan smrti utvrđen je 8. kolovoza 1996.. Tužitelj B. B., inače sin ubijenog, je u tužbi iznio da je dana 6. kolovoza 1995. godine s pokojnikom bježao iz Vojnića, prema Srbiji, da se stvorila kolona u kojoj su bili dva dana, te se 8. kolovoza 1995. stvorila HV iz smjera Gline, a koje je prepoznao po maskirnim uniformama i oznakama HV na rukavu. Nadalje, vojska je počela odvlačiti ljude iz kolone te su tako odvucli i njegova oca u smjeru šume i nakon toga ga više nije vidio. Izvor: Presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu, poslovni broj: Pn-4408/03 od 1. prosinca 2005.

²⁹ Ivanka Toma i Mate Piškor, „Bajićeva akcija – sva ubojstva civila iz 1991. godine državni odvjetnik proglasio ratnim zločinom“, *Jutarnji list*, broj 2985, str. 3.

I. Tužbeni zahtjevi za štetu izazvanu aktima terora i drugim nasiljem za naknadu **nematerijalne** štete uglavnom su odbijeni s obrazloženjem *zastare* i/ili *ratne štete* za koju država Hrvatska nije odgovorna.

Kao primjer navodimo nekoliko slučajeva:

a) Slučaj Marice Šeatović iz Novske koja je podnijela Ustavnu tužbu Ustavnom sudu RH protiv Rješenja Vojnog suda u Zagrebu broj: KV-668/92 od 10. studenog 1992., kojim je temeljem Zakona o oprostima obustavljen kazneni postupak protiv počinitelja ubojstva njezina supruga.

Ista je podnijela pred Općinskim sudom u Novskoj tužbu za naknadu nematerijalne štete protiv RH, na ime duševnih boli zbog smrti bliske osobe – supruga Mihajla Šeatovića.³⁰ Tužbeni zahtjev odbijen je u cijelosti zbog zastare te joj je naloženo plaćanje troškova sudskog postupka u iznosu 10.000,00 kuna. Tužbeni zahtjev odbijen je jer se ne može primijeniti dulji rok zastare koji se primjenjuje ako postoji pravomoćno utvrđeno kazneno djelo.

Dakle, Marica Šeatović, koja je zbog djelovanja pripadnika HV-a ostala bez supruga (koji je kao nenaoružan civil ubijen u kući), samo je tražila svoje zakonsko pravo na satisfakciju zbog duševnih boli te joj je pokretanje parničnog postupka donijelo samo novu duševnu bol i velike novčane troškove.

b) Slučaj obitelji Solar (koja je tužila RH zbog ubojstva kćeri Ljubice Solar snajperskim metkom 1991. godine) u kojem je 18. prosinca 2007. Općinski sud u Sisku odbio tužbeni zahtjev zbog zastare i nepostojanja uvjeta iz Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija.

U parničnom postupku radi naknade štete u predmetu Solar primijećena je i krajnja inertnost pravosuđa. Naime svjedokinja Zorica Miodrag i Jasna Borojević u svojim su iskazima, govoreći o tadašnjoj situaciji u Sisku, govorile i o ubojstvima svojih supruga, a vezano za koje ih nitko iz Državnog odvjetništva nije kontaktirao ni prije, a niti nakon davanja iskaza radi razjašnjavanja i procesuiranja njihovih ubojstava. Također, iz izvješća monitorice koja je pratila suđenje razvidno je da neki možda ključni dijelovi iskaza J. B. nisu ušli u zapisnik.³¹

U svim predmetima tužena RH ističe iste prigovore, koje sud prihvaća u velikom broju predmeta:

- zastara potraživanja
- promašena pasivna legitimacija
- ratna šteta³²
- visina tužbenog zahtjeva

Upozoravamo na to kako su sudovi u svim navedenim slučajevima olako donosili navedene odluke, navodeći da je nastupila zastara ili pak da nema odgovornosti tužene za počinjenu štetu budući da počinitelji nisu postupali po zapovijedi zapovjedništva ili se radi o ratnoj šteti.

Dakle, sudovi su propustili primijeniti opća pravila odgovornosti za štetu po kojima tužena odgovara za štetu od opasne stvari ili opasne djelatnosti, a koju materiju reguliraju odredbe Zakona o obveznim

---

³⁰ Mihajlo Šeatović ubijen uz još tri osobe u noći s 21. na 22. studenog 1991. godine u kući u Novskoj, a ubojstvo su počinili pripadnici HV-a, protiv kojih je vođen kazneni postupak kod Vojnog suda u Zagrebu pod brojem K-42/92, a koji postupak je obustavljen Rješenjem istog suda primjenom Zakona o oprostima. Vidi tekst „Implikacije neosnovane primjene zakona o oprostima na parnične postupke za naknadu nematerijalne štete“.

³¹ Naime u zapisnik je unesen iskaz J. B. dan na ročištu 8. rujna 2005., a u kojem je iskazala da su 3. listopada 1991. u noći, u njezin stan došle dvije uniformirane osobe i pretresale stan te da su uznemiravani i susjedi, no da je uznemiravanje prestalo nakon smrti njezina supruga. No u zapisnik nije uneseno da su pretres stana izvršile uniformirane osobe, koje su joj rekli da su iz specijalne postrojbe policije.

³² Tužena ističe navedeni prigovor jer općenito za uspjeh u postupku treba dokazati da se ne radi o „običnoj šteti“ nego o šteti počinjenoj iz političkih pobuda koja je nastala kao posljedica akta terora.

odnosima i to čl. od 173. do 177.³³ Tim više jer je u većini slučajeva žrtva stradala od vatrenog oružja, a u skladu sa ZOO-om vlasnik opasne stvari odgovara za štetu nastalu od opasne stvari, a vatreno oružje smatra se opasnom stvari.

U prilog navedenom ide i Odluka Ustavnog suda RH od 14. listopada 2009. kojom se usvaja Ustavna tužba podnesena protiv presude Županijskog suda u Osijeku broj: Gž-3584/07, od 25. listopada 2007., kojom je odbijena žalba tužitelja podnesena protiv presude Općinskog suda u Osijeku broj: P-773/07 od 25. travnja 2007. Presudom Općinskog suda u Osijeku odbijen je tužbeni zahtjev kojim je tužitelj od tužene RH tražio isplatu iznosa imovinske štete u iznosu od 2.000,00 kn (za nadgrobni spomenik), isplatu neimovinske štete u iznosu od 72.000,00 kn te mu je naloženo da tuženoj RH naknadi trošak parničnog postupka u iznosu od 6.180,00 kn.

Ustavni sud RH usvojio je Ustavnu tužbu tužitelja uvažavajući kao mjerodavno pravno stajalište Vrhovnog suda RH kao najvišeg suda u zemlji koje se zasniva na ustavno-pravno prihvatljivom tumačenju i primjeni materijalnog prava, a koje je izraženo u Rješenju broj: Rev-597/05 od 27. svibnja 2007.

Ustavni sud prihvaća navedeno pravno stajalište Vrhovnog suda RH, budući da čl. 118. st. 1. Ustava RH propisuje da *Vrhovni sud RH, kao najviši sud, osigurava jedinstvenu primjenu zakona i ravnopravnosti građana.*

Naime Vrhovni sud je u navedenom Rješenju ukinuo naprijed navedene nižestupanjske presude, navodeći da se u konkretnom slučaju radi o tome da šteta koju je vojna osoba prouzročila trećoj osobi nije počinjena u svezi obavljanja vojne službe, pa se odgovornost države za tu štetu ne može temeljiti na odredbama Zakona o službi u oružanim snagama, već kako postoji odgovornost države kao imatelja opasne stvari na temelju članaka 173. do 177. ZOO-a.

U skladu s navedenom Ustavni sud ističe kako su svi nadležni sudovi u RH dužni poštivati pravno stajalište Vrhovnog suda RH izraženo u Rješenju broj: Rev-597/05 od 27. svibnja 2007., jer se njime osigurava jedinstvena primjena zakona i ravnopravnosti građana, a što su Općinski sud u Osijeku i Županijski sud u Osijeku propustili napraviti.

Usvojeni tužbeni zahtjevi

U nekoliko slučajeva sudovi su usvojili tužbene zahtjeve i preživjeli članovi obitelji žrtava dobili su kompenzaciju u parničnom postupku, a na temelju prethodno utvrđene kaznene odgovornosti optuženika za ratni zločin u kaznenom postupku.

Kao primjer možemo navesti:

- a) Predmet za zločin u selu Paulin Dvor u kojem je Županijski sud u Zagrebu pravomoćnom presudom iz listopada 2006. godine naložio Republici Hrvatskoj da svakom od triju tužitelja (Dušanka Labuš, Kosana Janković i Jovan Labus) na ime naknade nematerijalne štete isplati 220.000,00 kuna. Vrhovni sud RH na sjednici održanoj u svibnju 2007. godine odbio je zahtjev za reviziju koji je podnijela Republika Hrvatska kao neosnovan, uz obrazloženje da se šteta prouzrokovana ubojstvom u zoni izvan ratnih djelovanja ne može podvesti pod pojam ratne štete. Čak i da je počinitelj u vrijeme izvršenja bio na odmoru, kako se u zahtjevu revizije navodi, tužena RH bi po načelima objektivne odgovornosti bila odgovorna tužiteljima za štetu zbog gubitka njihova supruga, odnosno oca, jer je ubojstvo izvršeno opasnim sredstvom koje je pripadalo Hrvatskoj vojsci.³⁴
- b) Predmet u kojem su na Općinskom sudu u Gospiću tužiteljice tužile RH zbog ubojstva njihova supruga i oca od strane pripadnika Hrvatskih oružanih snaga, 17. listopada 1991. Sud je utvrdio da je pokojni protupravno usmrćen u vremenu i prostoru na kojem se nisu odvijale

³³ N/N broj 53/91, 73/91, 113/93, 3/94, 7/96, 91/96 i 112/96

³⁴ VSRH, presuda u predmetu Rev 272/07-2, 9. svibnja 2007.

vojno-borbene akcije, a što je proizlazilo i iz činjeničnih utvrđenja presude Županijskog suda u Rijeci, broj K-11/01, te je i sama tužena priznala osnovu odgovornosti. Ona je proglašena odgovornom u smislu čl. 3. ZORH-a³⁵ te joj je naloženo da svakoj od tužiteljica isplati po 230.000,00 kuna na ime nematerijalne štete.³⁶

c) Navodimo kao primjer i slučaj zločina u "Vojno-istražnom centru Lora" u Splitu (u nastavku tekstu V. I. C. Lora) u predmetu kojega je donesena pravomoćna presuda protiv osam optuženika zbog kaznenog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, iz čl. 120. st. 1. Osnovnog krivičnog zakona Republike Hrvatske.

Na temelju pravomoćne presude oštećenici K. M. i Š. M. podnijeli su tužbe za naknadu nematerijalne štete.³⁷

Oštećenik K. M. pred Općinskim sudom u Splitu potražuje 3,1 milijuna kuna odštete, no RH koju zastupa Državno odvjetništvo ne priznaje visinu, tj. iznos, a u istom predmetu još mora biti izrađeno vještačenje po liječniku specijalistu neurologu i psihijatru.

Oštećeni Š. M. pred Općinskim sudom u Splitu, potražuje naknadu neimovinske štete ili naknadu štete za nematerijalnu štetu/povredu prava osobnosti u još neutvrđenom iznosu, jer je predmet **u fazi nagodbe**³⁸ s RH, Državnim odvjetništvom U predmetu su provedena dva vještačenja – jedan po liječniku specijalistu neurologije i drugi po liječniku specijalistu psihijatru.

---

³⁵ Članak 2.

Republika Hrvatska po općim pravilima o odgovornosti za štetu odgovara samo za onu štetu iz članka 1. ovoga Zakona koja nema karakter ratne štete.

Članak 3.

(1) Ratnom štetom u smislu ovoga Zakona smatra se osobito:

– šteta uzrokovana za vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih akcija svim sredstvima i oblicima ratnih borbenih djelovanja

(bombardiranje, granatiranje, mitraljiranje, eksplozije, miniranje, pokreti trupa i sl.),

– šteta od izravne i konkretne vojne koristi ako je, s obzirom na vrijeme i mjesto izvršenja u izravnoj i neposrednoj funkciji vojnih operacija, i to posebice:

a) šteta nastala kao izravna posljedica bilo koje zaštitne ili pripremne mjere nadležnih vojnih vlasti poduzete s ciljem otklanjanja, odnosno sprječavanja izvršenja bilo kojega neprijateljskog napada,

b) šteta nastala kao izravna posljedica zaštitnih ili pripremnih mjera nadležnih vojnih vlasti poduzetih u očekivanju neprijateljske akcije (radovi na zemljištu, oduzimanje pokretnina, zauzimanje nekretnina i sl.),

c) šteta nastala kao izravna posljedica mjera poduzetih s ciljem sprječavanja širenja ili ublažavanja posljedica štete opisane u podstavku 1. ovoga stavka,

– šteta koja je po svojim učincima, te konkretnim okolnostima vremena i mjesta počinjenja štetne radnje, izravno izazvana ratnim stanjem i neposredno se nadovezuje na ratne operacije (izravne posljedice ratnih događaja u svezi s neredima, metežom, panikom, evakuacijom i sličnim zbivanjima neposredno nakon poduzetih ratnih operacija).

(2) Pretpostavlja se da je posljedica ratnog čina (ratna šteta) ona šteta koju su tijekom Domovinskog rata od 17. kolovoza 1990. do 30. lipnja 1996. uzrokovali pripadnici hrvatskih oružanih i redarstvenih snaga u vojnoj ili redarstvenoj službi ili u svezi s obavljanjem vojne ili redarstvene službe, ako je počinjena u vrijeme i na prostoru odvijanja vojnih borbenih akcija, ali oštećenik može dokazivati suprotno.

³⁶ Poslovni broj spisa P-254/06, Općinski sud u Gospiću.

³⁷ Naknada neimovinske štete do 1. siječnja 2006. godine, a izmjenama i dopunama ZOO nakon 1. siječnja 2006. neimovinska šteta se zove povreda prava osobnosti.

³⁸ Nagodbom se brzo i učinkovito rješavaju sudski sporovi i to uglavnom među strankama čiji zahtjevi nisu sporni ili su djelomično sporni. Točnije, riječ je o ugovoru među strankama kojim one uređuju svoje odnose kojima mogu slobodno raspolagati, a nagodba ima značenje pravomoćne sudske odluke. To znači da protiv sudske nagodbe nema mogućnosti žalbe i moguće je samo u posebnom postupku tražiti njezino poništenje (*moguće je tražiti poništenje zbog toga što sudska nagodba nije obveza, nego samo mogućnost, jer je sudac pred kojim se sklapa gotovo sigurno visokokvalitetan svjedok u eventualnom postupku njezina poništenja, i to svjedok koji bi trebao potvrditi da su stranke bile upozorene na sve okolnosti, da nije bilo /bar ne vidljivih/ znakova prisile i slično. Stoga je teško zamisliti da bi se pred sudom sklopila sudska nagodba koja bi imala neke formalne nedostatke*), za što načelno postoje relativno mali izgledi. Sudska je nagodba moguća samo dok teče postupak pred sudom prvog stupnja, a nakon toga, dok teče rok za žalbu ili je žalba ili drugi pravni lijek podnesena, ostaje mogućnost izvansudske nagodbe, a sud je uvijek dužan pratiti i onemogućiti da stranke u nagodbu uključuje

Smatramo bitnim upozoriti na prednost nagodbe u sudskom postupku jer se na taj način spor rješava brže i efikasnije, **a u konkretnom slučaju tužitelj ima sigurnost da će odmah imati ovršnu ispravu i dobiti dogovoren novac, bez mogućnosti žalbe i čekanja na drugostupanjsku odluku, koja ne mora značiti definitivno okončanje spora.**

Odnedavno DORH je počeo tražiti naplatu naknade štete (regresiranje) od počinitelja kaznenih djela u slučaju Lora.

Smatramo bitnim upozoriti i na predmete u kojima su sudovi prihvaćali tužbene zahtjeve tužitelja iako prethodno *nije bila utvrđena individualna kaznena odgovornost* optuženih za ratni zločin, no takve presude nije potvrdio drugostupanjski sud.

Kao primjere u kojima su sudovi dodijelili naknadu štete članovima obitelji ubijenih Srba, iako prethodno nije utvrđena kaznena odgovornost za zločin, navodimo:

Općinski sud u Sisku:

- dodijelio je naknadu u vrijednosti 200.000,00 kuna M. B i P. B., majci i ocu čija je kći ubijena.
- dosudio je 2006. godine na ime naknade nematerijalne štete iznos od 62.300,00 kuna tužitelju Aleksandru Vukičeviću koji je tijekom rata bio ranjen. U žalbenom postupku drugostupanjski sud je odbio tužbeni zahtjev.
- presudio je u korist Milje i Petra Bojinovića kojima je ubijena kći te im dodijelio naknadu u vrijednosti 200.000,00 kuna. Isti je sud 2006. godine

Općinski sud u Otočcu:

- dodijelio je naknadu u vrijednosti od 230.000,00 kuna svakom od troje tužitelja J. S., T. S., A. S., te naknadu zbog izgubljenog uzdržavanja i to dospjele mjesečne iznose odjedanput, a iznose koji će dospijevati ubuduće u obliku mjesečne rente. Presudu je u žalbenom postupku potvrdio Županijski sud u Gospiću, i povodom revizije tuženice Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Općinski sud u Zagrebu:

- dodijelio je naknadu u vrijednosti 220.000,00 kuna M. T., kćerki D. K. koju je u Paulin Dvoru ubio pripadnik Hrvatske vojske N. I.

Povreda prava podnositelja tužbi na suđenje u razumnom roku

U nastavku iznosimo nekoliko slučajeva u kojima su sudovi donijeli prvostupanjsku presudu na koje su tužitelji izjavili žalbe, a o kojima po našem saznanju drugostupanjski sud nije donio odluku do danas (neke žalbe izjavljene su prije više od tri godine).

- a) Predmet tužitelja B. M. i B. D. u kojem je Općinski sud u Sisku odbio tužbeni zahtjev tužitelja u cijelosti, uz naknadu parničnog troška tuženoj u iznosu od 84.300,00 kuna. Tužitelji su podnijeli žalbu u srpnju 2006. godine, a Županijski sud u Sisku do 8. prosinca 2009. nije donio odluku.
- b) Predmet tužitelja D. F., A. T. i R. T. Općinski sud u Sisku odbio je tužbeni zahtjev u cijelosti, uz naknadu parničnog troška tuženoj u iznosu od 20.000,00 kuna. Tužitelji su podnijeli žalbu u veljači 2008. godine, a Županijski sud u Sisku do kraja 2009. godine nije donio odluku.
- c) Predmet tužitelja P. R. i P. D. Općinski sud u Sisku odbio je tužbeni zahtjev u cijelosti, uz naknadu parničnog troška tuženoj u iznosu od 61.600,00 kuna. Tužitelji su podnijeli žalbu u lipnju 2008. godine, a Županijski sud u Sisku do 8. prosinca 2009. godine nije donio odluku.
- d) Predmet tužitelja B. B., Općinski sud u Zagrebu odbio je tužbeni zahtjev u cijelosti uz naknadu parničnog troška tuženoj u iznosu od 5.000,00 kuna. Tužitelji su podnijeli žalbu u siječnju 2006. godine, a Županijski sud u Zagrebu do 8. prosinca 2009. nije donio odluku.

- e) Predmet tužitelja Ž. P., S. P. i D. B., Općinski sud u Karlovcu odbio je tužbeni zahtjev u cijelosti uz naknadu parničnog troška tuženoj u iznosu od 10.266,67 kuna. Tužitelji su podnijeli žalbu u svibnju 2008. godine, a Županijski sud u Karlovcu do 8. prosinca 2009. nije donio odluku.

Navedenim postupanjem, odnosno nepostupanjem županijskih sudova, tužiteljima je povrijeđeno pravo na **sudjenje u razumnom roku** koje je zajamčeno Ustavom RH i Zakonom o sudovima, te je u suprotnosti s Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Tome u prilog ide i presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu ³⁹ donesena povodom zahtjeva V. K. i A. K. 2002. godine u kojoj Sud iznosi stajalište da je došlo do povrede prava podnositelja i određuje da se tužiteljima isplati 10.000,00 EUR na ime nematerijalne štete. Navedena presuda donesena je iz razloga što Sud u Strasbourgu smatra da je ovakvim nepostupanjem sudova došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije u vezi s pravom podnositelja zahtjeva na pristup sudu.⁴⁰

PROPUŠTENI POTICAJ PRAVOSUĐU

Tužbama protiv RH žrtve su stvorile prigodu da po prvi put svjedoče o stradanju svojih najbližih pred sudom, očekujući da će svojim angažmanom i medijskim izvještavanjem s nekih ročišta dodatno potaknuti istraživanje zločina.

PLAĆANJE TROŠKOVA

Na kraju treba spomenuti i odluku Vlade RH od 28. svibnja 2009. Naime istom se odlukom otpisuju nenaplaćene tražbine troškova dosuđenih RH pravomoćnim presudama donesenim nakon 31. srpnja 2003. u **postupcima pokrenutim na temelju čl. 180. ZOO-a**, a nastavljenim na temelju čl. 10. ZOŠT-a i čl. 4. ZORH-a. Nadalje se ovlašćuju nadležna državna odvjetništva da radi naplate tražbina ne pokreću ovršne postupke, a u pokrenutim ovršnim postupcima povuku podneseni prijedlog za ovrhu te se Ministarstvo pravosuđa obvezalo pribaviti podatke o naplaćenim tražbinama i predložiti Vladi način njihova povrata.⁴¹

U skladu s navedenom odlukom Državno odvjetništvo RH donijelo je opću uputu za postupanje u provedbi Odluke, na način da državna odvjetništva pregledaju tužbe podignute prije stupanja na snagu Zakona o dopunama ZOO-a (NN broj 112/99), zatim pokrenute postupke koji su pokrenuti u inkriminiranom razdoblju u kojima je tužbeni zahtjev odbijen pravomoćnim presudama donesenim nakon 31. srpnja 2003. te postupke koji su u tijeku i ovršne postupke protiv tužitelja čiji su tužbeni zahtjevi odbijeni.

U svim tim predmetima odlukom Vlade RH navedeno je da treba utvrditi iznos parničnih troškova koji je otpisan Odlukom Vlade i ovisno o fazi postupka poduzeti potrebne radnje:

- ako je ovršni postupak u tijeku, treba odmah povući prijedlog za ovrhu otpisanog iznosa parničnih troškova,
- ako je parnica dovršena i RH dosuđen parnični trošak, neće se pozivati stranke na plaćanje parničnog troška,

³⁹ Europski sud za ljudska prava, Prvi odjel zahtjev broj 48778/99, presuda od 1. ožujka 2002.

⁴⁰ Članak 6. stavak 1. Konvencije propisuje da svatko radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ima pravo da sud u razumnom roku pravično ispita njegov slučaj.

⁴¹ Ustavni sud RH Odlukom broj: U-I-2921/2003, od 19. studenoga 2008. zauzeo je stajalište da je Zakon o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (NN broj 117/03), suglasan s Ustavom RH, no istovremeno u obrazloženju iste ocijenio je da bi plaćanje sudskih troškova dovelo do prebacivanja na tužitelje nerazmjernog i prekomjernog tereta, što bi bilo ustavno-pravno neprihvatljivo tim više jer bi se postavilo pitanje povrede ustavnog jamstva na pravičan sudski postupak, uređenog člankom 29. Ustava RH.

- ako je parnični postupak još uvijek u tijeku, pisanim putem će se izvijestiti tužitelja ili njegova punomoćnika o odluci Vlade RH te se neće tražiti naknada parničnih troškova **samo** u slučaju ako povuku tužbu protiv RH.

Navedenom Odlukom i Općom uputom htjelo se postići da se s tužitelja otkloni nerazmjerni teret ovih postupaka i uspostavi ravnoteža između zaštite prava pojedinca i ostvarenja javnih i općih interesa zajednice. No taj **cilj nije postignut** iz nekoliko razloga:

1. Odlukom o otpisu tražbina nisu obuhvaćeni tužitelji koji su tužbeni zahtjev podnijeli sudovima nakon 1996. godine, a takvih ima najviše.
2. Za parnice koje su u tijeku izvršit će se otpis troškova samo onim tužiteljima koji povuku tužbu protiv RH, čime se zapravo tužitelji potiču na odustajanje od sudskog ostvarenja svojih prava budući da su tužitelji uglavnom osobe u mirovini i slabog imovnog stanja. Na taj se način već poremećeni odnos između zaštite prava pojedinca i ostvarenja javnih i općih interesa zajednice ovom „ucjenom“ Vlade još više narušava.

ZAKLJUČCI I PRIJEDLOZI SLJEDEĆIH KORAKA

Zaključno ističemo kako je razvidno da se tužitelji (prema 80 presuda kojima raspolažemo) bore s tromim i sporim hrvatskim pravosuđem te da su im prekršena ustavna prava zajamčena Ustavom RH. Naime u velikom broju slučajeva tužitelji su protiv odbijajućih presuda uložili žalbe, o kojima drugostupanjski sud nije odlučio iako je u većini njih od podnošenja žalbe prošlo više od godinu dana te je na taj način povrijeđeno njihovo ustavno pravo na suđenje u razumnom roku, kao i odredba čl. 6. st. 1. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama.⁴²

Isto tako, ako je protiv drugostupanjskih presuda podnesena revizija, Vrhovni sud RH kao revizijski sud još nije donio odluke iako je u pojedinim slučajevima prošlo više od godinu dana.

Oni tužitelji koji su iscrpili sve pravne putove u RH, a nisu ostvarili ni moralnu niti novčanu satisfakciju samo su prolazili reviktimizaciju uz velike novčane troškove čime su dovedeni do krajnjeg ruba moralne i financijske egzistencije.

Polazimo od stajališta da svi članovi obitelji žrtava ratnih zločina imaju pravo na obeštećenje bez obzira na to jesu li podnijeli tužbeni zahtjev u raudoblju od 1991. do 1996. godine, nakon 1996. godine, nakon 2003. godine ili ga nisu ni podnijeli.

Kao krajnji udarac tužiteljima spominjemo i odluku Vlade o otpisu tražbina troškova parničnog postupka dosuđenih RH u odštetnim postupcima. Naime tom odlukom se prividno olakšava položaj tužitelja u sporovima, dok se realno istom odlukom, protivno odredbama Ustava, priječi pristup sudu i povređuje se pravo tužitelja na pošteno suđenje odredbom da se neće tražiti naknada parničnih troškova protiv RH samo ako tužitelji povuku tužbu.

Mogući način ispravljanja učinjene nepravde bio bi da Vlada RH postupi kao u slučaju obitelji Zec te donese odluku o jednokratnoj novčanoj pomoći.⁴³

Podsjećamo i da je zakonodavna vlast donijela Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (Hrvatski sabor ga je donio na sjednici 2. srpnja 2008.), a *stupa na snagu na dan prijama Republike Hrvatske u Europsku uniju* i nije relevantan za obitelji žrtava ratnih zločina. Smatramo da bi se u traženju modela za obeštećenje žrtava zakonodavac trebao voditi standardom uspostavljenim u

⁴² Tužiteljica Mira Kragujević podnijela je žalbu protiv odbijajuće presude Općinskog suda u Petrinji 18. prosinca 2007. u pogledu koje drugostupanjski sud još nije donio odluku.

⁴³ Vlada RH na sjednici održanoj dana 29. travnja 2004. godine donijela je odluku o isplati jednokratne novčane pomoći obitelji Zec zbog ubojstva Mihajla, Marije i Aleksandre Zec u iznosu od 1,5 milijuna kuna.

navedenom zakonu i svim žrtvama ratnih zločina ponuditi obeštećenje putem posebne zakonom propisane mjere.

Literatura:

Bojana Tadić, Vesna Teršelič i Jelena Đokić Jović (2009) „Neka pitanja vezana uz ostvarivanje naknade štete članovima užih obitelji žrtava ratnih zločina“, *Forum za tranzicionu pravdu*, Fond za humanitarno pravo, Beograd, broj 2., str. 58-65.

Praćenje suđenja za ratne zločine, Izvještaj za 2008. godinu (2009) Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću, Građanski odbor za ljudska prava

Tranziciona pravda u postjugoslavenskim zemljama (2008) Beograd, Sarajevo, Zagreb: Fond za humanitarno pravo, Istraživačko-dokumentacioni centar i *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću